

**23.1.2009
LAUSUNTO**

KANSALAISSYHTEISKUNTAPOLITIIKAN NEUVOTTELUKUNTA KANE:N LAUSUNTO YHDISTYSLAIN UUDISTAMISTA KOSKEVAAN ESITYKSEEN

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE on julkisen hallinnon, kansalaisjärjestöjen, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan tutkimuksen yhteinen foorumi. Neuvottelukunnan jäsenillä ja heidän taustayhteisöillään on erilaisia näkemyksiä kaikkiin yhdistyslain uudistamista koskeviin pääehdotuksiin. Kansalaisyhteiskunnan neuvottelukunta KANE ei tästä syystä ota yksityiskohtaisesti kantaa tehtyihin konkreettisiin ehdotuksiin vaan ainoastaan määrittelee neuvottelukunnan yhteisen näkemyksen uudistuksen lähtökohdista ja keskeisimmistä tavoitteista.

Kuten yhdistyslakia alun perin valmisteltaessa, tulee uudistustyössä KANE:n mielestä olla lähtökohtana, että yhdistyslaki luo mahdollisimman hyvät edellytykset kansalaisyhteiskunnalle ja sen monimuotoisuudelle, eikä aseta kansalaisten osallisuudelle ja vaikutusmahdollisuuksille tarpeettomia esteitä. Yhdistyslain tulee olla riittävän väljä: yhdistyksillä on oltava sen puitteissa laaja liikkumavara määrätä toiminnastaan omissa säännöissään.

Nykyinen yhdistyslaki on ollut voimassa vuodesta 1990. Moderni tietoyhteiskunta on kehittynyt vasta lain voimaantulon jälkeen eikä laki näin ollen tunnista nyky-yhteiskunnassa käytössä olevaa tieto- ja viestintäteknologiaa yhdistysten yhteydenpidon ja päätöksenteon välineenä. Viime vuosien aikana tieto- ja viestintäteknologiasta on tullut osa kansalaisten arkea eikä kyse enää ole yksinomaan nuorten osallistumisareenasta.

Yhdistykset hyödyntävät jokapäiväisessä toiminnassaan yhä enemmän uutta tieto- ja viestintäteknologiaa perinteisen toiminnan osana ja rinnalla. Esimerkiksi järjestöjen hallintotyöskentelyssä hyödynnetään jo yleisesti teknisiä apuvälineitä. Teknologian avulla on myös mahdollista vahvistaa järjestöjen jäsenkunnan osallisuutta järjestön toiminnassa ja päätöksenteossa. Aivan oma kysymyksensä on lisäksi uudenlainen kansalais- ja yhdistystoiminta, jolle verkko on keskeinen, joissain tapauksissa jopa pääasiallinen, toiminnan tai sen organisoimisen foorumi.

KANE suhtautuu myönteisesti teknisten apuvälineiden käyttöön ja etäosallistumisen mahdollisuuden laajentamiseen, ja pitää perusteltuna, että jäsen- ja liittoäänestykseen voidaan yhdistyksen niin halutessa osallistua myös sähköisesti.

KANE:n jäsenillä ja heidän edustamillaan organisaatioilla on kuitenkin erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka laajasti ja millä tavoin uutta tieto- ja viestintäteknologiaa voidaan rekisteröityneen yhdistyksen toiminnassa hyödyntää. Osa KANE:ssa edustettuina olevista tahoista

ei hyväksy etäosallistumista ennen ja/tai jälkeen yhdistyksen kokouksen. Järjestöt ovat esittäneet huolia siitä, että hyvää tarkoittavilla uudistuksilla saatetaan avata uusia mahdollisuuksia väärinkäyttöksiin tai aiheuttaa epäselvyyttä päätöksenteossa. Osa KANE:n jäsenistä puolestaan näkee, että yhdistyksen tulisi voida itse säännöissään päättää etäosallistumisen menettelyistä. KANE ei näin ollen ota kantaa kysymykseen ns. online- ja offline-osallistumisesta.

On tärkeää, että yhdistyksissä jatkossakin syntyy ihmisten vastavuoroista ja kasvokkaista kohtaamista. Yhdistyslain tulee kuitenkin suhtautua kansalaisyhteiskunnan eri toimintamuotoihin ja menettelytapoihin mahdollisimman neutraalisti, eikä se saa sulkea tarpeettomasti ulkopuolelleen uutta verkossa organisoituvaa kansalaistoimintaa. Samalla on kuitenkin huolehdittava, että myös tällaisessa yhdistystoiminnassa vastuut ja päätöksentekomenettelyt ovat selkeitä ja erilaiset väärinkäytösten mahdollisuudet kyetään ehkäisemään.

Yhdistyslakia uudistaessa olisi saattanut olla perusteltua pyrkiä sellaiseen yhdistyslakiin, joka tunnistaisi myös kokonaan verkossa organisoituvan yhdistystoiminnan. Rekisteröitymismahdollisuudella on merkitystä muun muassa yhdistysten pääsyyllä julkisten avustusten ja muiden julkisten resurssien piiriin.

KANE:n piirissä käydyssä keskustelussa on kuitenkin käynyt ilmi olemassa olevan tietopohjan puutteellisuus siitä, millä tavoin verkossa organisoituvan kansalaistoiminnan ja –osallistumisen toimintamuodot ja periaatteet poikkeavat perinteisestä kansalaistoiminnasta ja minkälaisia esimerkiksi päätöksentekomenettelyjä verkkoyhteisöt ovat kehittäneet.

KANE esittääkin, että nyt toteutettavan yhdistyslain tarkistuksen jälkeen laaditaan selvitys kokonaan verkossa toimivan yhdistystoiminnan yleistymisestä ja toimintamuodoista. Tämän jälkeen arvioidaan mahdollisuudet jatkaa yhdistystoimintaa koskevan lainsäädännön uudistamista siten, että se mahdollistaisi rekisteröitymisen myös verkossa organisoituille ja kokonaan verkossa toimiville yhdistyksille.

Neuvottelukunnassa on esitetty erilaisia näkemyksiä siitä, onko lainsäädäntöön perusteltua lisätä mahdollisuus tehdä yksimielisiä päätöksiä kokousta pitämättä. Osa pitää tällaista muutosta selkeyttävänä ja hyödyllisenä erityisesti pienten järjestöjen kannalta. Osan mielestä tämän mahdollisuuden kirjaaminen lakiin on tarpeetonta ja omiaan aiheuttamaan sekaannuksia.

Yhdistyslain uudistamista koskevaan esitykseen sisältyy ehdotus toimeenpanevasta johtajasta. Alun perin valmistelussa käytettiin toimeenpanevasta johtajasta nimitystä ”toimitusjohtaja”. Vaikka nimitys on käytössä useissa yhdistyksissä, KANE pitää ymmärrettävänä, että tällaisen nimityksen on yleisesti kansalaisjärjestökentässä arvioitu tuovan elinkeinoelämän käsitteitä ja toimintatapoja tarpeettomasti kansalaisyhteiskunnan. Järjestöissä on myös kannettu huolta siitä, että toimeenpanevan johtajan salliminen johtaisi esimerkiksi yleishyödyllisen yhteisön aseman menetykseen. Osa yhdistyksistä puolestaan kokee, että mahdollisuus valita yhdistykselle toimeenpaneva johtaja selkeyttäisi jokapäiväistä toiminnan järjestämistä ja vastuujakoa.

Koska neuvottelukunnan jäsenillä ja heidän taustayhteisöillään on asiasta eriäviä näkemyksiä, KANE ei ota kantaa kysymykseen toimeenpanevan johtajan sisällyttämisestä yhdistyslakiin. KANE kuitenkin korostaa, että mikäli jatkovalmistelussa päädytään siihen, että tällainen vaihtoehto kirjataan yhdistyslakiin, tulee lainmuutoksen yhteydessä selkeästi todeta,

ettei yhdistyksen valitsema organisaatiomalli vaikuta yhdistyksen yleishyödylliseen asemaan tai verokohteluun. Olennaista on myös, ettei mallia voida ottaa käyttöön, jos ei siitä ole määräystä yhdistyksen säännöissä, eikä esimerkiksi olemassa olevan toiminnanjohtajan työsopimusta voida yksipuolisesti muuttaa. toimeenpanevan johtajan sopimukseksi.

Yhdistyslain uudistamista koskevassa esityksessä ehdotetaan säännöksiä toiminnantarkastuksesta, joka vastaisi sisällöltään nykyistä maallikotilintarkastusta. Suomalaisessa yhdistyskentässä on vahva ja toimiva maallikotilintarkastuksen perinne. Vuonna 2007 voimaan tulleen tilintarkastuslain mukaisesti tilintarkastajaksi voitaisiin jatkossa valita vain ammattitilintarkastaja. Yhdistyksille avustuksia myöntävillä organisaatioilla on omia määräyksiään tukea saavilta yhdistyksiltä edellytettävästä tilintarkastuksesta.

KANE:n näkemys on, että riippumatta näistä avustusorganisaatioiden tilintarkastusta koskevista määräyksistä on lakiin kirjattava raja ammattitilintarkastajan valinnalle asetettava riittävän korkealle. Esityksen mukaista rajaa tulisikin KANE:n mielestä arvioida vielä uudelleen tästä näkökulmasta. Neuvottelukunnassa on myös esitetty näkökohtia siitä, että pienet järjestöt tulisi vapauttaa jäsenten niin halutessa kokonaan tilin- tai toiminnantarkastuksesta, mikäli tällainen rajaus on lakiin mahdollista sisällyttää. Asiasta ei ole kuitenkaan oltu yksimielisiä KANE:n piirissä. Tärkeää on, että myös kaikkein pienimmillään yhdistyksillä on jatkossakin mahdollisuus toiminnantarkastukseen.

KANE pitää tärkeänä, että yhdistyslain uudistamisen prosessia jatketaan eikä syntyneiden erimielisyyksien anneta kaataa välttämättömiä uudistuksia, joiden vuoksi uudistusprosessiin alun perin ryhdyttiin.

Helsingissä 23.1.2009

Jukka Pekkala
Kansalaisyhteiskuntapolitiikan
neuvottelukunnan puheenjohtaja

Riitta Särkelä
Kansalaisyhteiskuntapolitiikan
neuvottelukunnan varapuheenjohtaja

Sari Aalto-Matturi
Kansalaisyhteiskuntapolitiikan
neuvottelukunnan pääsihteeri